

5. Хьелл Л. Теорії личности / Хьелл Л., Зиглер Д. – СПб., 1997. – 608 с.
6. Теорії личности в западно-европейской и американской психологии. – Самара, 1996. – 480 с.
7. Аугустиновичюте А. Соционика. Психотипы. Тесты / Аугустиновичюте А. – СПб. – М., 1998. – 416 с.
8. Дубров Я. А. О проблемах соционики в эволюционно-временном разрезе: классика, неозотеризм, модерн и постмодерн / Дубров Я. А. // Соционика, ментология и психология личности. – 2009. – №1. – С. 55-80.
9. Каганець І. Психологічні аспекти в менеджменті: типологія Юнга, соціоніка, психоінформатика / Каганець І. – Київ-Тернопіль, 1997. – 204 с.

Анатолій Довгань
Тернопільський державний
технічний університет імені І. Пулюя
м. Тернопіль

ПОСТМОДЕРНІ ВАРІАЦІЇ ГНОСЕОЛОГІЧНОГО ОПТИМІЗМУ – ПРОДОВЖЕННЯ МОДЕРНОЇ ТРАДИЦІЇ ОСЯГНЕННЯ ІСТИНИ ЧИ СУЧАСНІ ПІЗНАВАЛЬНІ РОЗЧАРУВАННЯ ТА НАДІЇ

Постмодерн намагається продемонструвати повну сучасну вичерпність можливостей пізнання розумом мислителів новочасної епохи. Проте вийшло так, що зосередився на осмисленні, уточненні розширенні та поглибленні гносеологічних ідей цієї епохи.

Демонструючи себе як заперечення модерної філософської думки, постмодерн, ходом розгортання різноманіття пізнавальних практик філософських концепцій ХХ ст. здійснює у ХХІ ст. становлення нової гносеологічної парадигми на підставі пошуку для себе ірраціональних елементів осягнення істин.

Однак, на початку ХХІ ст. у гносеології здійснюється відродження значення принципів пізнавальної діяльності в житті людини, сформованих ще в Новочасну епоху. І якщо постмодерн базується на протилежності раціональному (модерному) способу пізнання, то такий гносеологічний концепт демонструє його методологічну вичерпність і компенсується поворотом філософської сучасної думки до першооснов взаємодії раціонального та ірраціонального у пізнанні. На даний момент актуальним у сучасній гносеології є питання субординації цих начал в акті пізнання. Крім того, на протипагу

теоріям, що проголошують ірраціональне як істинну сутність не тільки пізнання, а й людини, її буття як такого, в лоні постмодерної філософської орієнтації виникали теорії, які демонструють той же раціоналізм світовідношення як домінуючий. Достатньо звернутися до праці Г. Маркузе “Одновимірна людина”, в якій закладене підґрунтя для розвитку глобалізму з його раціоналізованою світоглядно-філософською парадигмою.

Постмодерн розриває раціональне та ірраціональне, перетворює їх існування на дві споглядально незалежні лінії пізнавального процесу та світосприйняття загалом. Постмодерн навіює читачу ідею, що ірраціональне є поширеною формою мислення натовпу, маси, “одновимірної людини”, а раціональне знаходиться в затінку, невидиме масовидному повсякденному погляду на буття (свідомості), яке, проте як і перша форма, активно функціонує в суб’єкті пізнання та дії.

Оптимістичність постмодерну в тому, що він не приймає есхатологічну ідею кінця світу в тому варіанті, який демонструє релігійна християнська філософія премодерну. “Його не стримує усвідомлення того, що усі зусилля досягнення людського генія, усі людські зусилля внаслідок закону ентропії одного разу перетворяться на руїни; він має достатньо мужності, надії та волі, щоб повернутися обличчям до незумовленого Богом майбутнього” [1; 46].

Якщо постмодерн, за твердженням В.С. Лук’янця та О.М. Соболя, заперечує релігійну християнську віру та віру у всесилля розуму, то виникає запитання, яку віру пропонує він, постмодерн, віру в що, чи в кого. Тим більше, що постмодерна філософія не заперечує право існування віри як рушійної сили людської активності. І тут виникає гносеологічна колізія – з одного боку, постмодерніст відкидає, заперечує актуальність розуму, раціонального в житті людини, а з іншого – безупинно та з прискоренням застосовує здатності цього наявного розуму, /бо інакшого розуму просто немає/, для демонстрації буття людини, для показу реальності життя, для вдосконалення цього у життя і для заперечення самого розуму. Цим самим, критикуючи раціоналізовану модерну філософію, “відкидаючи її” (В. Лук’янець, О. Соболя) як таку, що звеличує себе над іншими способами світосприйняття, постмодерн місце модерну займає сам, вважаючи себе на подіумі історії єдино правильною, істинною світоглядно-пізнавальною та практично – перетворюючою парадигмою буття людини.

Ухилення постмодерну від класичних проблем гносеології є свідомим продовженням утвердження лінії, започаткованої ним самим – дискредитація раціональності розуму як сутнісної сили людини. Висування постмодерном концепту свободи громадянської в її навіть ірраціональних проявах з периферії філософського інтересу в першочергове завдання філософської гносеології

сприяє подальшому розгортанню лінії тих самих сил, які демонструють відсутність усякої традиції тощо. Отож недаремно відомий американський антрополог К. Гірц наголошував: “Якщо виключити слово “розум”, то разом із ним зникнуть і “віра”, “надія” й “милосердя”, а також “причина”, “сила” та “потяг”, “мотив”, “роль” і “культура”. [2; с. 71]. Той же Ортега-і-Гасет, у філософії якого ми не спостерігаємо симпатій ідеям домінанти раціоналістичного мислення в пізнанні, наголошує, що скептицизм, зведений до заперечення всякої іншої гносеологічної теорії, – є самозгубною теорією. [3; с. 326]. Міркування цього іспанського філософа є, на нашу думку, досить точним діагнозом гносеологічної скептичної поведінки постмодерну.

Оптимістичність постмодерну ілюзорна, оскільки він наголошує на безпорадності світоглядної парадигми новочасної філософії, на неспроможності розуму дати відповідь на споконвічні питання про сенс буття людини. А насправді, той же постмодерний філософ, використовуючи трагізм розумового життя людини кінця ХІХ – початку ХХ ст., як підставу свого прагнення сформуванню нову оптимістичну парадигму людського існування на рубежі ХХ – ХХІ ст., конструює нові гносеологічні та соціальні реалії, тим засобом, проти якого сам же виступає, тобто – розум.

Піддаючи критиці, скепсису, іронії гносеологічні, антропологічні та соціальні ідеали модерної епохи, руйнуючи усталені стереотипи розуміння пізнавального процесу, методи досягнення істини, постмодерн сам перетворюється в об’єкт агоністичних думок, оскільки світоглядна сила заперечення постмодерної філософії з її ідеалами Краси, Добра та Істини володіє більш інтенсивним впливом на свідомість мас, ніж конструювання в лоні скепсису нових світоглядних принципів буття людини.

На противагу гегелівському принципу подвійного заперечення в розвитку як “зняття”, постмодерний філософ обмежується простим механістичним запереченням -знищенням минулого, пропонуючи зовсім, на його думку, інший вектор розвитку філософського пізнання. Постмодерний філософ чудово розуміє, що нівелювати, знищити, заперечити універсальну здатність розуму, його пізнавальні можливості неможливо, оскільки зупиниться хід історії, тож йому потрібно відвернути увагу людини від сутнісних “родових” істин, тому і акцентує нашу увагу на агональності думок як єдино правильному методі пізнання. Новацією в такому методологічному прийомі для нас постає лише об’єктом уваги текст та інтерпретований різними мовними практиками його зміст.

Зміна об’єкта пізнавального інтересу, “переключення” дослідницької уваги розпорошила гносеологічну проблематику на різноманіття інтелектуальних практик досягнення сутності буття, тих “вічних істин”, через які

постмодерніст, бажаючи заперечити і продемонструвати їх ілюзорність, сам впадає при цьому в ту ж гносеологічну ілюзію, проти якої в образі гносеологічних ідеалів модерної філософії виступає.

1. Пригожин И. *Философия нестабильности. // Вопросы философии. 1991. №6. – С.46.*

2. Гірц Кліфорд. *Розвиток культури й еволюція розуму // Гірц К. Інтерпретація культур: Вибрані еск. // Пер. з англ.. – К.: Дух і Літера. 2001. – С.71.*

3. Ортега – і – Гасет. *Кант. Тема нашої доби // Ортега–і–Гасет. Вибрані твори / Пер. з іспанської В. Бургардта, В. Сахна, О. Товстенко. – К.: Основи. 1994. – С.326.*

Любомир Федорів

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ПРОБЛЕМА ЦІННІСНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ НАУКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇЇ РОЗВИТКУ

Етичним аналізом розвитку наукового пізнання займається етика науки, яка також відображає зміст і значення його етичної складової. Як особлива дисципліна етика науки своєю метою бачить вивчення етичних норм, які використовуються в науковому пізнанні, а також аналіз конкретних колізій моральнісного характеру, що виникають в процесі розвитку науки. Оскільки наукове пізнання здійснюється в складному соціокультурному контексті, етиці науки доводиться враховувати широке коло факторів і нюансів, які мають відношення до наукового пізнання (когнітивні, технологічні, культурні, соціально-політичні, релігійні). В загальному дескриптивістському повороті філософії і теорії науки етичні концепції сьогодні запрошують до багатостороннього аналізу проблем і конфліктів, які виникають в науці і суспільстві, до їх розгляду в раціональних дискусіях. Етика науки – це спільний пошук розумних рішень, в якому беруть участь і учені, і суспільство.

Актуальність етики науки на сьогодні зумовлюється стрімкими темпами розвитку наукового пізнання. Вона покликана визначити ті цінності і рамки, орієнтуючись на які і в яких має відбуватися цей розвиток, а також визначити основні пріоритети і мету розвитку науки. Основним питанням, тобто, етики науки є проблема співвідношення наукового пізнання і ціннісного мислення.